

JEDNA KARIJERA NA
UGARSKO-OSMANSKOJ
GRANICI PRED KRAJ XV
VEKA.
DESPOT VUK GRGUREVIĆ
KAO JAJAČKI BAN*

Apstrakt

Namera nam je da na sledećim stranicama, uz predstavljanje delovanja i zadataka pograničnih ugarskih funkcionera u svetlu pograničnog društva, predstavimo ulogu despota Vuka Grgurevića kao jajačkog bana, koju je obavljao pred kraj svog života. Ukoliko se naša pretpostavka pokaže tačnom, mogao bi se period jajačkog banovanja despota Vuka proširiti na period i iza 1481. godine, te bi tako vreme njegove banske dužnosti bilo duže nego je to do sada smatrano u istorijskoj literaturi. Ovakvom zaključku ide u prilog i činjenica da je delovao kao posrednik u diplomatskim pregovorima. Osim toga, nije neosnovano pretpostaviti da se proslavljeni ratnik na ovom položaju nalazio do svoje smrti 1485. godine, o čemu bi svedočila činjenica da se drugi jajački ban ne pominje u poznatim izvorima do 1486. godina, a i narodna tradicija je despota Vuka zapamtila kao Jajčanina.

Ključne riječi

Ugarska, despot Vuk Grgurević, Osmansko carstvo, Jajačka banovina, Bosna, granica, diplomatija

* Na ovom mestu želim da se zahvalim za lekturu teksta dr. Ljiljani Pešikan-Ljuštanović.

A CAREER ON THE
HUNGARIAN-OTTOMAN
FRONTIER IN THE LATE
15TH CENTURY.
DESPOT VUK GRGUREVIĆ
AS THE BAN OF JAJCE

Abstract

On the following pages the goal is to present activities and duties of Hungarian border officials in the context of border society, and to describe the role of Serbian despot Vuk Grgurević as ban of Jajce, which he performed near the end of his life. If our assumptions in correct, it is possible to prolong period of his service also to the years after 1481, as is it had been considered until now in historical literature. This conclusion is supported by the fact that he acted as a mediator in diplomatic negotiations. In addition, it is not unfounded to assume that the famous warrior stayed in this position until his death in 1485, as evidenced by the fact that next ban of Jajce is not mentioned in known sources until 1486, and also folk tradition remembers the despot Vuk as Jajčanin (i.e. a man from Jajce).

Keywords

Hungary, despot Vuk Grgurević, Ottoman Empire, Banate of Jajce, Bosnia, border, diplomacy

* I hereby would like to show my gratitude to Dr. Ljiljana Pešikan-Ljuštanović for the proofreading.

Osmanlije su čvrst mostobran u Evropi načinile osvajanjem Galipolja 1354. godine, čime je počeo postupak postepenog osvajanja Balkanskog poluostrva. Uprkos poteškoćama i nemirima unutar osmanske države, koji su u periodu između 1402. i 1413. godine doveli u pitanje i sam opstanak države, do sredine XV veka granice zemalja osmanskih sultana našle su se na obalama Save i Dunava.¹ Na drugoj strani reke stajala je Kraljevina Ugarska, koja je u svojim granicama držala celu Karpatsku kotlinu i do kraja 14. veka i sama pokušavala da pod svoju vlast stavi balkanske susede. Male balkanske države bile su prinuđene da vode politiku održavanja ravnoteže između sultana i ugarskog kralja, koja je obezbeđivala privremeni opstanak uz značajne žrtve.² Kada su pale Srpska despotovina i Kraljevina Bosna, ove dve moćne države postale su susedi koji su se borili više od vek i po, dok Osmansko carstvo nije odnelo prevagu.³ Na granici dve velike države nastalo je jedno pogranično područje sa svojim osobenim pravilima života i mentalitetom. Premda nam cilj ne može biti iscrpljivanje složene teme života na krajištu, koja sama po sebi može biti jedna inspirativna tema, ovde ćemo se ograničiti samo na skicu uslova koji su vladali u pograničnom području s namerom da ovim okvirom kontekstualizujemo jedan period u karijeri srpskog despota Vuka Grgurevića, koji je u ugarskoj službi obavljao i funkciju jajačkog bana.

Taktika osmanskih osvajanja bila je postepena i dugotrajna, s ciljem da se protivnik oslabi, postepeno ekonomski potkopa, da mu se nakon otvorenog sukoba na bojnopolju podrije odbrambena snaga i da se on dovede u položaj haračara. Brojni su izvori koji opisuju osmansku strategiju osvajanja. Bertandon de la Brokijer je prilično slikovito opisao zadatke pograničnih sandžakbegova. Prema njegovim rečima sandžakbeg u Kruševcu imao je zadatak da nadgleda i čuva granicu od Vlaške do Bosne. Osim toga kod Stalaća stajala je i manja flotila

1 Deo rezultata rada u nastavku su objavljeni ranije na mađarskom jeziku. Međutim, kako su oni zbog jezičke barijere ostali neprimećeni u južnoslovenskim historiografijama u nastavku ćemo rezultate, uz potrebne dopune, navesti i na srpskom jeziku. Obradovic, 2021, 467–473. Kako je rad pisan latiničnim pismom, kao i činjenice da je dobar deo korišćene literature pisan istim pismom, u ovom radu smo ćirilčne naslove donosili u njihovoj latiničnoj transliteraciji. Inaldžik, 1974, 34–50. Mantran, 2002, 38–110; Vaten – Ágoston, 2022, 25–109.

2 Rokai, 1996, 145–150; Engel, 1998, 561–577.

3 O osmanskoj politici kralja Matije Korvina vidi: Rázsó, 1975, 305–348. O fazama borbe između Osmanlija i Ugarske vidi: Szakály, 1986, 11–57.

šajki.⁴ Konstantin Mihailović iz Ostrovice kao vojnik u osmanskoj službi potvrđuje reči burgundskog putopisca govoreći da protiv Ugara stoji smederevski vojvoda i njegov pomoćnik, vojvoda Kruševca. Protiv Vlaha se borio, prema njegovim rečima, nikopoljski i vidinski vojvoda, a na zapadu (*protiv Hrvata i Karantanaca*) je delovao vrhbosanski i njegov pomoćnik, sitnički vojvoda.⁵ Pogranični sandžakbegovi su slobodnije delovali od uobičajenih osmanskih upravnika i kao jedno od sredstava zastrašivanja i postepenog potkopavanja protivnika mogli su se koristiti lakim konjanicima, akindžijama. Konstantin Mihailović je u svom delu, posvećenom poljskom kralju Jovanu Albertu, tačno opisao akindžije. Prema njegovim rečima oni su *kao kišni pljuskovi koji padaju iz oblaka. A od ovih pljuskova velike poplave nastaju...Ali ne traju dugo. Isto tako ni turski brzi konjanici, kao ni kišni pljuskovi, niti traju niti se zadržavaju dugo, ali dokle zahvate, sve pokupe, opljačkaju, pobiju i unište tako da za mnogo godina tu petao zapevati ne može.*⁶

Podrivanje odbrambene snage protivnika nije se uvek moralo dešavati nasilnim putem. Ponekad su pribegavali iskorišćavanju lokalnih međusobica, a neretko su Osmanlije obećavanjem položaja, imanja i drugim merama nastojali da za sebe pridobiju kako elitne delove stanovništva, tako i šire mase kmetova iz susednih krajeva. Bosanski kralj Stefan Tomašević (1461–1463) je putem svog poslanstva papi detaljno opisao prefinjeniji način pridobijanja stanovnika koji su osmanske starešine koristile u Bosni. Kako je poručivao papi Piju II, Osmanlije su prost svet pridobijale obećavanjem slobode, za koju su ovi verovali da će biti trajna. Zbog toga su mnogi napustili svoje gospodare, što je podrilo odbrambenu sposobnost pojedinih plemića.⁷ Neretko su nakon osvajanja osmanske vlasti ostavljale vlastelinima nekadašnje posede kao timar, posebno ako su oni ležali nedaleko od granice u pravcu daljih osmanskih osvajanja. Ideja je bila da se

4 De la Brokijer, 1950, 127, 129.

5 Mihailović iz Ostrovice, 1986, 159.

6 Isto, 159.

7 Turchi in meo regno munitiones aliquas construxere, et in agrestes mitem animum ostedunt: dicunt futuros liberos, quicunque ad se deficiunt, blandeque complectuntur. Rusticorum rude ingenium non intelligit artes, et libertatem perpetuo duraturam existimat. Facile his dolis illectę plebes a me deficient, nisi tuo p̄sidio munitum viderent, nec diu nobiles in suis arcibus perseverabunt deserti a rusticis. Pii Secundi pontificis maximi commentarii, 1993, 534; II. Piusz pápa feljegyzése, 2001, 503–505; Rázsó, 1975, 309; Lovrenović, 2006, 342–343.

stanovništvo pograničnih krajeva uključi u osmanski vojni sistem. Upravo zbog toga je na području Smederevskog sandžaka u periodu nakon uspostavljanja sultanove vlasti prisutan veliki broj hrišćana-spahija. Osim među spahijama balkansko stanovništvo je moglo svoje mesto naći i u pomoćnim vojnim jedinicima, kao što su to bili: vojnuci, martolosi, derbendžije, vlasi, i drugi.⁸

Sultani su, delom usled širenja teritorija, a delom i zbog svojstava kapu kulu i timarskog sistema, znatno lakše mogli obezbediti materijalna sredstva i neophodnu vojsku za svoje poduhvate.⁹ Zbog toga je carstvo znatno manje oskudevalo u vojnicima nego li njegov sused Ugarska.

Kraljevina Ugarska je nakon Nikopoljske bitke 1396. godine prešla u odbranu i nastojala da svoje granice što je moguće bolje zaštiti. Sve do sredine XV veka ovom cilju su služile i Srpska despotovina i Kraljevina Bosna, koje su formirale pojas tampon država oko južnih ugarskih granica.¹⁰ Postavši ugarski vazali, susedne države su uspevale da neko vreme zadrže osmanske upade na ugarsku teritoriju, ali je vremenom njihovo slabljenje pod naletima osmanskih Turaka otvaralo sve više prolaza akindžijama prema zemlji ugarskog kralja. Za uzvrat su vladari ovih zemalja očekivali pomoć ugarskih jedinica, koje nisu uvek ispunjavale očekivanja. Nestankom pojasa tampon država na južnoj ugarskoj granici Ugarska i Osmanlije su postali susedi na granici koja se protezala od Dunava do Jadranskog mora.

Nakon 1463. godine ugarski vladar je, suočen sa pretnjom, odlučio da granice svoje države pomera prema jugu, koliko je to bilo moguće (1463, 1476) i formiranjem banovina (Jajačka, Srebrnička, Šabačka, Beogradska) koje su trebale da preuzmu funkciju odbrambenog područja. U tom zadatku glavni ugarski oslonac je bio niz tvrđava koje su se ređale na granici, približno od Crnog do Jadranskog mora, a čija gradnja i ojačavanje počinje još u doba kralja Žigmunda.¹¹ Kako bi Ugarska održavala svoj odbrambeni sistem na jugu zemlje njena elita je bila primorana da iznalazi načine da obezbedi odgovarajuća finansijska

8 Miljković-Bojanić, 2004, 73–74, 241–268. O martolosima vidi: Vasić, 1964, 11–65; Vasić, 2005.

9 Hegyi – Zimányi, 1986, 5–21.

10 Prlender, 1991, 23–41.

11 Kubinyi, 1992, 65–76; Fenyvesi, 1993, 235–287; Pálffy, 1996, 167–168; Petrovics, 2010, 257–275; Feld, 2019, 63–81. Tezu o lancu tvrđava u novije vreme ubedljivo je kritikovao, razradio i precizirao Davor Salihović u svojoj doktorskoj disertaciji. (Salihović 2020, 82 do kraja).

sredstva i vojnike. Sredstva dovoljna za održavanje vojske i pogranične odbrane ugarski vladari su mogli da prikupe samo s najvećim poreskim iscrpljivanjem kmetova, kako je to bilo upravo u doba kralja Matije. Uprkos tome, čak i s najvećim naporima, budimski dvor je mogao da sakupi tek približno polovinu novca kojom je sultanska blagajna raspolagala.¹² Za odbranu ovog dugačkog pojasa postojala je stalna potreba za vojnicima koji će braniti utvrđenja i zemljoradničkim stanovništvom koje će ih opskrbljivati.¹³ Kako je u ugarskom odbrambenom sistemu postojala velika potreba za vojnicima, doseljenici iz Bosne, Srbije i drugih balkanskih krajeva su prihvatani u velikom broju od strane ugarskih vladara. Neretko su pridošlice u sklopu vlaške organizacije donele sa sobom i svoju društvenu hijerarhiju i značajno vojno iskustvo. Pridošlo stanovništvo sa Balkana je tako u ugarskoj odbrambenoj politici imalo i privredni značaj. Vojnici na koje se mogla osloniti Kraljevina Ugarska bili su svrstani u banderije prelata i barona, u jedinice županija, portalne vojske¹⁴ i u redove domaćih i stranih najamnika. Od svih njih najboljima se pokazala vojska najamnika, jedna prelazna grupa sitnih plemića, koji su osim svoje obaveze učestvovanja u odbrani dobijali i novac kako bi mogli izvršiti svoju službu, i najamnici u klasičnom smislu. Upravo zbog toga su ugarski vladari i vlastela nastojali da u svoju državu presele stanovništvo susednih osmanskih područja, koristeći se kako silom tako i raznim povlasticama. Ugri su koristili osmansku taktiku pustošenja i podrivanja susednih teritorija. Među najznačajnijim ovakvim poduhvatima koje su sačuvali izvori jesu ugarski prodori prema Srebrenici, Kučlatu i Zvorniku 1476. godine, prilikom kojih je stanovništvo ovog kraja ubijano ili odvođeno u južnu Ugarsku,¹⁵

12 Fügedi, 1982, 484–506.

13 Lemajić, 2006, 94.

14 Portalna vojska (*militia portalis*, telekkatonaság) uvedena je na saboru u Temišvaru 1397. godine. Prema odredbi sabora svaki vlastelin je trebao prema broju kmetovskih sesija opremiti jednog vojnika. Kada je ova mera uvedena bilo je propisano da se od svakih dvadeset kmetova opremi jedan strelac. Prelati su, međutim, davali određeni broj vojnika prema visini desetine, a ne broju sesija. Kralj Matija Korvin nakon 1471. godine nije upotrebljavao ove jedinice i uglavnom je nastojao da službu ovakvih vojnika slabe vrednosti zameni novčanim prihodima za vrbovanje najamnika. (Borosy, 1971; Kubinyi, 1990, 66–67; Pálffy, 1996, 167; Engel – Kristó – Kubinyi, 2005, 132, 241; Pálosfalvi, 2005, 27–28; Pálosfalvi 2018, 18–25.)

15 Thallóczy – Áldásy, 1907, 265–268; Stojanović, 1927, 250; Ćirković, 1964, 339.

veliki pohodi prema Vrhbosni i Kruševcu 1480. i 1481. godine kada su na ugarsku stranu prevedene hiljade ljudi i naseljene, uglavnom u Potamišju,¹⁶ Pomorišju i drugim južnim ugarskim krajevima.¹⁷ Poseban značaj je imalo i pridobijanje preostale elite s balkanskih područja. Kada je reč o srpskom stanovništvu na njih je posebno imao veliki uticaj prelazak u Ugarsku nezakonitog člana dinastije Branković, Vuka Grgurevića, braće Jakšić i Miloša Belmuževića.¹⁸ Kako bi se novopridošli naseljenici pridobili za ostajanje, ugarski feudalci su pribegavali davanju poreskih olakšica, o čemu svedoči dogovor pečujskog biskupa Janusa Panonijusa i Mateja Morovičkog od 9. oktobra 1466. godine, a koje je preuzeo i kralj Matija Korvin u svom zakonodavstvu.¹⁹

U dosadašnjoj naučnoj literaturi s pravom je isticano da je život u pograničnom području bio nesiguran, težak i izložen svakodnevnim opasnostima koje nisu pogodovale zemljoradničkom životu.²⁰ Kakve je posledice ostavljalo sistematsko osmansko pustošenje na napadnutim područjima poznato je iz više različitih izvora. Područje Srema je bilo dobrim delom devastirano, i prema rečima pisma Jovana Rosingena iz 1463. naseljavanje stanovnika iz Srbije je donekle ublažilo velike gubitke.²¹ Jakob Unrest je zabeležio da se u Slavoniji ponegde nije moglo na deset milja naći kuća niti čovek.²² Pogranične ugarske županije, Kovinska i Krašovska su gotovo prestale da funkcionišu. Nije ništa bilo

16 U srednjem veku se područje koje se danas naziva Banatom, odnosno njegov ravničarski deo na kome protiče Tamiš, nazivalo Potamišje, na mađarskom Temesköz. L. Fenyvesi, 1993, 235–238; Blazovich, 1994, 78, 669.

17 Fraknoi, 1895, 158, 183, 195–198; Thallóczy – Áldásy, 1907, 272, 273; Stojanović, 1927, 253; Kovács, 1971, 254–258, 274; Bojanić, 1969, 33–50; Miljković – Krstić, 2007, 50.

18 O delatnosti Brankovića u Ugarskoj, Jakšićima i Milošu Belmuževiću vidi detaljnije: D. Dinić-Knežević, 1975, 5–44; Spremić, 2007, 45–73; Spremić, 2010, 33–63; Magina, 2010, 135–142; Božanić, 2012, 115–128; Krstić, 2013, 161–185; Božanić – Kisić-Božić, 2016, 119–132; Ivanov, 2016, 19–27; Krstić, 2021, 177–213.

19 MNL OL, DF 218 913; Rokay, 1971, 5–16; Rokai 1972, 87–91; Bak, 2019 749, 754–755. https://digitalcommons.usu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1003&context=lib_mono.

20 Krstić, 2009, 45–72; Isailović, 2016, 116–117; Krstić, 2018, 205–207.

21 Bachmann, 1892, 27–28; Filipović, 2015, 223–224.

22 tetten da grossen wuest mit pranndt, mordt und lewtverfuerung, das oft in zehn meylen kain haws noch mensch ist. Unrest, 1957, 44; Csu-kovits, 2015, 203.

drugačije ni na pograničnim područjima Srpske despotovine. Tokom pokoravanja Despotovine u Braničevu je prema nekim procenama nestalo oko polovine naselja.²³

Premda su ratna zbivanja i česta pustošenja onemogućavala uobičajeni život zemljoradnika, pogranični krajevi su pružali priliku za brzo napredovanje i sticanje plena plemićima, vlaškim starešinama, ratnicima i svima koji su živeli od mača.²⁴ Tako su u bosanskom kraljevstvu Nikole Iločkog ugarski sitniji plemići mogli da postanu istaknute ličnosti.²⁵ Kastelan Breznice, Nikola Dombai (Dombai Miklós) postao je tako palatin bosanskog kraljevstva (*Nicolaus de Dombo, alias regni Bosne palatinus, castellanus castelli Berzewcze*), bački lektor Stefan Istroi (Isztrói István, *Stephano de Iztro*) kancelar kralja Nikole ili Ambrozije Terek (Török Ambrus) provizor kurije u Jajcu.²⁶ Uprkos tome, najveći ugled u ugarskom feudalnom društvu imali su izbegli članovi nekadašnjih vladajućih dinastija. Među njima se pre kraja 1464. godine našao i srpski despot Vuk Grgurević.²⁷ Prelazak ovako ugledne ličnosti, koja je u očima svojih sunarodnika predstavljala vladara,²⁸ uticao je na jačanje ugarske odbrane i pridobijanje stanovništva s osmanske strane granice.

Kao iskusan ratnik koji je dobro poznao Osmanlije, njihovu državu i način ratovanja, srpski despot Vuk Grgurević je značajan deo svog života proveo na južnim granicama Ugarske kao banderijalni vlastelin. Ratničko umeće koje je pokazao više puta tokom pohoda koje je kralj Matija vodio na raznim poprištima pribavilo mu je nadimak Zmaj Ognjeni Vuk i mesto legendarne osobe u junačkoj epici balkanskih naroda. Premda je do sada o njegovoj ličnosti pisano više puta u naučnoj literaturi, nedostatak izvorne građe ostavio je mnogo nepoznanica o despotu Vuku. Među malobrojnim sačuvanim ispravama nalazi se i jedno pismo koje je despot Vuk izdao kao ban Jajačke banovine.

23 Miljković – Krstić, 2007, 45.

24 Salihović, 2017, 73–107.

25 O Bosanskom kraljevstvu Nikole Iločkog vidi: Kubinyi, 1958, 373–384; Isti, 1973, 48–57; Salihović, 2016.

26 DL 33 432; DL 88 544; Theiner, 1860, 447–448; Kubinyi, 1958, 380, 381; Kubinyi, 1973, 52; Salihović, 2017a, 104; Salihović, 2017b, 408.

27 Ćirković, 1970, 285–287.

28 Letopisi su u belešci o smrti despota Vuka naveli i godine njegove vladavine, računajući od 1459. godine (Stojanović, 1927, 254; Ćirković, 1970, 286–287; Mitrović, 2003–2004, 28.)

Prema najnovijim rezultatima Davora Salihovića, prihvatamo datovanje nastanka banovine sa sedištem u Jajcu u vreme nakon smrti bosanskog kralja Nikole Iločkog 1477. godine.²⁹ Premda se ugarski vlastelin Petar Doci spominje kao vojvoda u pismima koja su razmenjena između kralja Matije, sultana Mehmeda II i smederevskog sandžakbega 1478. godine, a kao ban Bosne i ban Jajca 1480 godine,³⁰ najčešće se uzima da je njegovo bansko dostojanstvo počelo upravo 1480. godine.³¹ Premda položaj jajačkog bana nije spadao u baronska dostojanstva Ugarskog Kraljevstva, nosiocima je on davao veliku stvarnu vlast na terenu i istaknutu ulogu u ugarskoj odbrani od Osmanlija.

Sledeća ličnost koja se u izvorima zatiče na mestu jajačkog bana bio je despot Vuk Grgurević. Kada je preuzeo dužnost jajačkog bana izvori nam ne kazuju, ali je najverovatnije na tom mestu nasledio Petra Docija. Ako je ovo mišljenje ispravno onda je na dužnost mogao stupiti nakon 14. ili 21. novembra 1480, kada se Doci potpisuje kao ban Jajca,³² i 2. marta 1481. godine. Naime, poznato je da se u svojstvu bana Jajačke banovine despot Vuk pojavljuje u pismu od 2. marta 1481. godine (*Despotus Wok Rascie atque Jaycze banus*) u kome obaveštava Jovana Šuranjija (Surányi János)³³ o tome da nije uspeo da mu izdejstvuje milost.³⁴ Dugo je smatrano u nauci da je to i njegov jedini

29 Starija historiografija je nastanak Jajačke i Srebrničke banovine smeštala u vremenski period odmah nakon osvajanja Jajca i drugih područja severne Bosne. (Kalić, 1982, 397; (S. Ćirković); Mrgić-Radojčić, 2002, 122–132; Rokai, 2015, 259–271; Salihović, 2016, 24–26, 82.)

30 DF 292 991; Fraknoi, 1893, 381–383, 419; Fraknoi, 1895, 388–390; Kovács, 1986, 79–80; Kovács, 1971, 263; Porčić – Isailović, 2019, 414–418; Darvas – Szekér, 2023, 716–719.

31 Tóth – Horváth – Neumann – Pálosfalvi, 2017, 140.

32 Izveštaj koji su vođe pohoda prema Vrhbosni poslale ugarskom kralju može se datovati i u 14. i 21. novembar, prema rekonstrukciji priređivača. Isprava je datovana samo danom (utorak pre podne) i godinom. Porčić – Isailović, 2019, 415–417.

33 Ovaj službenik se sreće i ranije u izvorima kada mu je 6. februara 1477. godine kralj Nikola Iločki potvrdio da je on uredno položio svoje račune. Istom prilikom se navodi kao provizor kurije u Iloku i da je premešten na položaj u Jajce. Septembra iste godine se spominje u vezi sa preuzimanjem novca od drugih familijara Nikole Iločkog. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL), Diplomataikai Levéltár (DL) 95 397; Kubinyi, 1973, 52; Salihović, 2017 b, 412.

34 DL 95 411.

pomen kao nosioca ovog zvanja. Međutim, despot Vuk se u izvorima zatiče kao posrednik u pregovorima između osmanskog sultana Bajazita II i ugarskog kralja Matije. Kao posrednik u pregovorima koji su se odvijali verovatno 1482–1483. godine srpski despot je svoja ćirilična pisma potpisao kao *despot Vuk i kapetan bosanskih gradova*.³⁵ Postavlja se pitanje šta je tačno značila druga titula srpskog despota? Odgovor se treba tražiti u preostalim poveljama vremenski najbližih jajačkih banova.

Petar Doci se 1480. godine u izvorima pominje i kao bosanski i kao jajački ban.³⁶ U leto 1486. godine spominje se familijar jajačkog bana Fičora (reč je o Ladislavu Čulaji Fičoru).³⁷ Podban Georgije Čegeji svog pretpostavljenog Ferenca Harastija tituliše u svojoj povelji od 7. juna 1493. godine kao *banus de Jaycza*.³⁸ Ladislav Kanjiški i Jovan Bebek od Pelšeca se 29. juna 1495. u jednoj povelji titulišu kao *bani de Jaycza*.³⁹ Ovi primeri pokazuju da se zvanje jajačkog bana učestalije koristilo. Međutim, isti Ladislav Kanjiški i Jovan Bebek od Pelšeca se intitulišu kao *bani regni Bozne* u svojoj povelji 11. februara 1496. godine kojom potvrđuju da je njihov neposredni prethodnik (*predecessor noster immediatus*) Baltazar Baćanji, *alias banus de Jaycza* njima predao tvrđavu i grad Jajce.⁴⁰ Kako bi primopredaja išla glatko, poveljom od 13. juna 1495. godine kralj Vladislav II se obavezao Baćanjiju da će mu isplatiti prinadležnosti ako *banus noster de Jaycza* preda *banatum ipsum simulcum castro nostro Jaycza ac ceteris castris nostris Boznensibus*.⁴¹ Dakle, iako je preovladavala upotreba titule jajački ban kako bi se označilo zvanje pograničnih zapovednika sa sedištem u Jajcu,⁴² jasno je da se ponekad bosanski gradovi i zvanje bana Bosne pojavljuju paralelno sa učestalijom titulom, te bi se moglo zaključiti da je *kapetan bosanskih gradova* despota Vuka u stvari drugi naziv za položaj jajačkog bana.⁴³

35 Radojčić, 1953–1954, 353–355; Mitrović, 2006, 63–83.

36 Kovács, 1971, 263; Porčić – Isailović, 2019, 415–416.

37 Thallóczy – Barabás, 1897, 409.

38 DL 101 782.

39 DL 102 268.

40 DL 101 789.

41 DL 101 786.

42 DL 102 261, DL 102 271.

43 Obradovic, 2021, 467–473.

Ukoliko je gornji zaključak tačan moglo bi se tvrditi da je despot Vuk bio ban Jajačke banovine i 1482. i 1483. godine. Srpski ratnik se tokom ovog perioda obreo na više ratišta. Bio je prisutan u opsadi Hajnburga 1482, ali je isto tako aktivno delovao protiv Osmanlija kada je komandovao levim krilom u bici kod Bečeja 9. septembra iste godine.⁴⁴ Poslednji put, barem koliko je poznato prema sačuvanim izvorima, sukobio se s Osmanlijama u bici na Uni 1483. godine. Dok ugarski kralj u svom pismu papi od 6. novembra 1483. godine pominje samo opšti tok bitke,⁴⁵ dotle nam narativni izvori govore nešto i o ulozi despota Vuka. Istoričar kralja Matije, Antonio Bonfini samo ukratko navodi da su osmanske akindžije porazili despot Vuk, ban Matija Gereb i Bernardin Frankopan.⁴⁶ Unrest je despotovu ulogu osvetlio nešto detaljnije. Prema rečima korušskog sveštenika despot Vuk, za koga pogrešno smatra da je Hrvat koji je dugo bio u osmanskoj službi (*eyn Krabat genant Wolff, der was lanng under den Turckhen gewesen*), čuvao je prelaz preko reke (*Der Wolff behuett das urfar*). Kako svedoči Unrest, nije bio spreman da propusti Osmanlije ni kada su mu ponudili novac.⁴⁷

Odnosi Osmanlija i Ugara su krajem devete decenije XV veka zašli u mirnije vode. Bilo je to prouzrokovano činjenicom da je kralj Matija bio zauzet svojim pohodom protiv cara Fridriha III, dok je sultan Bajazit II nakon dolaska na vlast imao teškoća sa učvršćivanjem svog položaja i bio zauzet borbom sa svojim bratom Džemom.⁴⁸ Zbog toga su obe strane težile da održe mir. Zaključivanje mirovnog ugovora između Ugarske i Osmanskog carstva bilo je plod žive diplomatske aktivnosti. Tokom pregovora koji su vođeni 1482. i 1483. godine despot, i sva je prilika jajački ban, Vuk bio je jedan od najvažnijih pregovarača. Do nas je dospelo samo odlomak diplomatske prepiske, čiji deo čine i pisma srpskog despota upućena Ali begu Mihalogluu i sultanu Bajazitu II. Jedno od pisama jeste Vukov odgovor sultanu koji je poslat iz Kupinika 5. jula

44 De Bonfinis, 1941, 119–120; Bonfini, 2019, 464–465. O borbama je nemačke kneževe izbornike obavestio i kralj Matija Korvin, ne pominjući ulogu srpskog despota, u svom pismu od 25. septembra 1482. godine. Fraknoi, 1895, 235.

45 Kovács, 1986, 158–159.

46 de Bonfinis, 1941, 123–124; Bonfini, 2019, 969.

47 Prema svemu sudeći Unrest nije bio svestan da su despot i Vuk ista osoba. Unrest, 1957, 141.

48 Matuz, 1990, 61–65; Herczegh, 2019, 68–74.

najverovatnije 1482. godine.⁴⁹ Prema srdačnom tonu pisma i njegovoj sadržini moglo bi se zaključiti da je sultan ponudio obnavljanje Srpske despotovine, što je despot svesrdno prihvatio.⁵⁰ Kako je u pregovorima s osmanske strane važnu ulogu imao smederevski sandžakbeg Ali beg, despot je i njemu uputio pismo s molbom da pošalje na Portu poslanike Jovana i Murata. Verovatno je u isto vreme poslao i verovno pismo za dvojicu poslanika koji su upućeni sultanu.⁵¹ Sva tri pisma je potpisao kao *despot* i *kapetan bosanskih gradova*. Prepiska se nastavila i kasnije, tako da je despot uputio pismo sultanu iz Iriga 27. juna najverovatnije 1483. godine, u kome se zahvaljuje na poslatom konju i obaveštava osmanskog sultana da je njegove i reči njegovih poklisara razumeo.⁵² Ono što je posebno interesantno iz poslednjeg pisma jeste činjenica da je ugarski kralj poverio despotu Vuku zapovedništvo nad pograničnim ugarskim snagama, koje su trebale ići u susret osmanskoj vojsci ako se sultan ne zaustavi kod Niša i Kruševca, odnosno Smedereva.⁵³

Vreme koje je despot Vuk proveo na funkciji jajačkog bana nije poznato. Ono što je poznato jeste da je umro 16. aprila 1485. godine,⁵⁴ a kako se kao jajački ban nakon njegove smrti prvi put pominje Ladislav Čulaji Fičor 1. jula 1486. godine,⁵⁵ ne može se potpuno odbaciti pomisao da je despot Vuk bansku dužnost obavljao do smrti. Čini se da u prilog takvom zaključku ide i činjenica da je despot Vuk tokom svog delovanja uglavnom bio posvedočen u okolini Jajca,⁵⁶ odnosno da je poznavao to područje, kao i to da ga je i narodna tradicija zapamtila kao Jajčanina.⁵⁷

Podaci o delatnosti despota Vuka Grgurevića, učestvovanje u borbama, prevashodno na granici, posredovanje u pregovorima sa osmanskim Portom u potpunosti odgovaraju zadacima koje su

49 Olga Zirojević je bila mišljenja da ne treba pismo despotu Vuku i jedno poslato dvorskom sudiji Stefanu Batoriju datovati u 1481. godinu. Prihvatamo datovanje Katarine Mitrović. Zirojević, 2008, 19.

50 Radojčić, 1953–1954, 353; Mitrović, 2006, 71–73; Polomac 2023, 129.

51 Radojčić, 1953–1954, 354–355; Mitrović, 2006, 74–76; Polomac 2023, 130–131.

52 Mitrović, 2006, 78; Polomac, 2023, 133.

53 Stojanović, 1934, 487–489; Polomac 2023, 134–135.

54 Stojanović, 1927, 254.

55 Tóth – Horváth – Neumann – Pálosfalvi, 2017, 140; Salihović, 2022, 139.

56 Katarina Mitrović smatra da je možda učestvovao u osmanskim pohodima na Bosnu 1463. i 1464. godine. Mitrović, 2003-2004, 27.

57 Pešikan-Ljuštanović, 2002, 11.

obavljali pogranični ugarski banovi. Ne može se odbaciti pomisao da je od kralja dobio ovlašćenje da tokom pregovora zaustavi ugarsku vojsku i flotu kao nosilac zvanja jajačkog bana. Posredovanje između dve strane je neretko bio zadatak pograničnih vojnih zapovednika. Već smo pominjali diplomatsko delovanje bana Petra Docija, ali i kasnije je bilo sličnih slučajeva kada su ugarski banovi igrali ulogu posrednika između vladara dve susedne države. Možda je najpoznatiji slučaj severinskog bana Barnabe Belaija (Bélay Barnabás). Ovaj ugarski vlastelin nije samo bio u diplomatskoj službi, već ga je sultan Selim I vodio u svoje pohode na istoku predstavljajući ga kao ugarskog kralja, držeći ga godinama u zatočeništvu.⁵⁸ Premda diplomatska aktivnost srpskog despota nije bila nepoznata stručnoj javnosti, čini nam se da je mogućnost da je on tada ujedno bio i jajački ban nije bila primećena.

Zaključak

Borba osmanskih sultana i ugarskih kraljeva je na pograničnim područjima dve države stvorila jedno osobeno društvo sa svojim posebnim pravilima života i njegovog shvatanja. Ono je umnogome bilo obeleženo izvesnom merom lišenosti emocija i uzdizanjem vojničkih vrlina. Premda ovo područje, zbog čestih međusobnih pustošenja i gotovo stalnog rata, bilo nepogodno za život zemljoradnika, ono je ostavljalo mogućnost brzog uspona na društvenoj lestvici svima onima koji su se posvetili ratovanju kao svojoj profesiji ili ih je društveni status na to obavezivao. Među onima koji su na ovom pograničnom području živeli bio je i srpski titularni despot Vuk Grgurević koji je u proleće 1481. godine posvedočen kao jajački ban. Ovo njegovo zvanje nije bilo nepoznato u istoriografiji, ali se osim same činjenice o njemu nije pisalo. Prema ćirilčkim ispravama koje su ostale iza pregovora između osmanskog sultana i ugarskog kralja, poznato je da je jedan od posrednika, ako ne i glavni pregovarač, despot Vuk, nosio i titulu kapetana bosanskih gradova. Ukoliko posmatrajući isprave sledećih jajačkih banova ukažemo na povezanost titule jajačkog bana sa bosanskim gradovima koji su mu bili potčinjeni, mogli bismo zaključiti da je kapetan bosanskih gradova u stvari jajački ban. Pošto se prepiska između dve strane uglavnom datuje u 1482–1483. godinu,

iz toga proizilazi da je despot Vuk bio na čelu Jajačke banovine i u tim godinama. Ovome nimalo ne protivreči njegovo delovanje na bojnim poljima tih godina. Premda za to nema neposrednih podataka, ako se uzme u obzir ugled i iskustvo despota Vuka u borbama na granicama sa Osmanlijama i u diplomatiji, nije nemoguće da je na položaju bana ostao sve do svoje smrti 1485. godine.

Conclusion

Life on the Frontier between Hungary and Ottoman Empire was imbued with daily warfare. This type of life in insecurity was not suitable for serfs in agricultural production, but it gave a possibility for the nobles whose estates were near the borders, mercenaries and other warriors. Results in fights, courage and military capabilities could open the way for rapid ascent and acquisition of possessions. Despot Vuk Grgurević was one of the leaders of Hungarian warriors on the border. For his bravery he got some estates, mainly in Slavonia and Syrmia, but also was mentioned in sources as Ban of Jajce. According to some letters remaining from negotiations between Hungarian king and Ottoman sultan from 1482–1483, which he signed as captain of Bosnian fortresses, it is possible that he was on duty of the ban of Jajce after 1481. Time of the end of his service in Jajce is unknown, but it is possible that he held this title until the end of his life.

BIBLIOGRAFIJA

Izvori

- » Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL), Diplomatikai Levéltár (DL).
- » Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL), Diplomatikai Fényképgyűjtemény (DF)
- » Bachmann, Adolf. *Urkundliche Nachträge zur österreichisch-deutschen Geschichte im Zeitalter Kaiser Fridrich III*, Abteilung II, Wien 1892.
- » Bak, János M. *Online Decreta Regni Mediaevalis Hungariae, The Laws of the Medieval Kingdom of Hungary*, Logan, Utah 2019. https://digitalcommons.usu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1003&context=lib_mono. (pristupljeno: 15. 9. 2024).

- » De Bonfinis, Antonius. *Rerum ungaricarum decades* IV-I, (ed. József Fögel, Béla Iványi, László Juhász), K. M. Egyetemi Nyomda, Budapest 1941.
- » Bonfini, Antonio. *A magyar történelem tizedei*, (ford. Péter Kulcsár), Osiris, Balassi Kiadó, Budapest 2019.
- » De la Brokijer, Bertrandon. *Putovanje preko mora* (prev. Rajičić M.), Naučna knjiga, Beograd 1950.
- » *Mátyás király külügyi levelei 1458–1479*, A Fraknoi Vilmos által 1893-ban kiadott leveleket latinról Darvas Mátyás, németről Szekér Barnabás fordította és látta el jegyzetekkel, kéziratból továbbiakkal bővítette Darvas Mátyás, Magyarorsággutató Intézet, Budapest 2023.
- » Fraknoi, Vilmos. *Mátyás király levelei I (1458–1479)*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest 1893.
- » Fraknoi, Vilmos. *Mátyás király levelei II (1480–1490)*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1895.
- » *Magyar humanisták levelei XV-XVI. század* (ed. Sándor V. Kovács), Gondolat 1971.
- » *Mátyás király levelei 1460–1490* (ed. Sándor V. Kovács), Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest 1986.
- » Mihailović iz Ostrovice, Konstantin. *Janičarove uspomene ili turska hronika* (prir. Đ. Živanović), Prosveta – Srpska književna zadruha, Beograd 1986.
- » *Pii Secundi pontificis maximi commentarii* (ed. I. Belus, I. Boronkai), Balassi Kiadó, Budapest 1993.
- » *II. Piusz pápa feljegyzései II/2* (trans. I. Belus, I. Boronkai), Balassi Kiadó, Budapest 2001.
- » Porčić, Nebojša – Isailović, Neven. *Dokumenti vladara srednjovekovne Srbije i Bosne u venecijanskim zbirkama*, Arhiv Srbije, Beograd 2019.
- » Radojčić, Nikola. „Pet pisama s kraja XV veka“, *Južnoslovenski filolog* 20/1–4, Srpska Akademija Nauka i Umetnosti, Institut za srpski jezik, Beograd 1953–1954, 345–367.
- » Polomac, Vladimir. *Srpski kao diplomatski jezik u XV i XVI veku. Filološki pristup*, Filum, Kragujevac 2023.
- » Salihović, Davor. „Nonnulla documenta pertinentia ad Nicolaum de

- Wylak, regem ultimum regni Bosnae“, *Scrinia Slavonica* 17, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod 2017, 403–418. (Salihović, 2017 b).
- » Stojanović, Ljubomir. *Stari srpski rodoslovi i letopisi*, Srpska Kraljevska Akademija, Sr. Karlovci 1927.
 - » Stojanović, Ljubomir. *Stare srpske povelje i pisma I/2*, Srpska Kraljevska Akademija, Beograd–Sr. Karlovci 1934.
 - » Theiner, August. *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustratia* II, Typis Vaticanæ, Romæ 1860.
 - » Thallóczy, Lajos – Áldásy, Antal. *Magyarország és Szerbia közti összeköttetések oklevéltára 1198–1526*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest 1907.
 - » Thallóczy, Lajos – Barabás, Samu. *A Blagay-család oklevéltára*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest 1897.
 - » Unrest, Jakob. *Österreichische Chronik* (hrsg. K. Grossmann), Hermann Böhlau Verlag, Weimar 1957.
 - » Zay, F. *Az Lándorfejérvár elveszésének oka e vót és így esött*, (ed. István Kovács), Magyar Helikon, Budapest 1980.

Literatura

- » Ágoston, Gábor. *Az oszmán hódítás és Európa*, Rubickon Intézet, Budapest 2022.
- » Blazovich, László. „Bánát“, *Korai magyar történeti lexikon (9.–14. század)*, (ed. Gyula Kristó), Akadémiai Kiadó, Budapest 1994, 78.
- » Blazovich, László. „Temesköz“, *Korai magyar történeti lexikon (9.–14. század)* (ed. Gyula Kristó), Akadémiai Kiadó, Budapest 1994, 669.
- » Bojanić, Dušanka. „Dve godine istorije bosanskog krajišta (1479. i 1480)-prema Ibn Kemal“, *Prilozi za orijentalnu filologiju* 14-15, Orijentalni institut, Sarajevo 1969, 33–50.
- » Borosy, András. *A telekkatonaság és a parasztság szerepe a feudális magyar hadszervezetben*, Értekezések a történeti tudományok köréből. Új sorozat 60, Akadémiai Kiadó, Budapest 1971.
- » Božanić, Snežana. „Politička i kulturna delatnost despota Đorđa

Brankovića u Sremu“, *Vojvođanski prostor u kontekstu evropske istorije*, Zbornik radova (ur. Vladan Gavrilović), Filozofski fakultet, Novi Sad 2012, 115–128.

- » Božanić, Snežana – Kisić-Božić, Milica. „O prvoj generaciji Jakšića na tlu Ugarske – Stefanu i Dmitru u delu *Rerum ungaricarum decades*“, *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu* 41-2, Filozofski fakultet, Novi Sad 2016, 119–132.
- » Csukovits, Enikő. *Magyarországról és a magyarokról. Nyugat-Európa magyar-képe a középkoriban*, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, Budapest 2015.
- » Ćirković, Sima. *Istorija srednjovekovne bosanske države*, Srpska književna zadruga, Beograd 1964.
- » Ćirković, Sima. „O despotu Vuku Grgureviću“, *Zbornik Matice srpske za likovne umetnosti* 6, Matica srpska, Novi Sad 1970, 283–290.
- » Dinić-Knežević, Dušanka. „Sremski Brankovići“, *Istraživanja* 4, Filozofski fakultet Novi Sad, Novi Sad 1975, 5–44.
- » Engel, Pál. „A török-magyar háborúk első évei 1389–1392“, *Hadtörténelmi Közlemények* 111/3, Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest 1998, 561–577.
- » Engel, Pál – Kristó, Gyula – Kubinyi, András. *Magyarország története 1301–1526*, Osiris Kiadó, Budapest 2005.
- » Feld, István. „A déli végvárrendszer Mátyás idején“, *Matyás király emlékkönyv* (ed. András Bódvai), Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., Budapest 2019, 63–81.
- » Fenyvesi, László. „A temesközi-szörénységi végvárvidék funkcióváltozásai (1365–1718)“, *Végvárak és régiók a XVI–XVII. században*, (ed.: Tivadar Petercsák, Jolán Szabó), Heves Megyei Múzeumi Szervezet Eger 1993, 235–287.
- » Filipović, Emir O. „Minor est Turchorum potentia, quam fama feratur...Contribution to the History of Bosnia in the Second Half of 1463“, *Pad srednjovekovnog Bosanskog Kraljevstva 1463. godine* (ur.: Srđan Rudić, Dubravko Lovrenović, Pavle Dragičević), Istorijski institut Beograd – Filozofski fakultet u Sarajevu – Filozofski fakultet u Banjoj Luci, Beograd – Sarajevo – Banja Luka 2015, 195–226.
- » Fügedi, Erik. „Mátyás király jövedelme 1475-ben“, *Századok*

- 116/3, Magyar Történelmi Társulat, Budapest 1982, 484–506.
- » Hegyi, Klára – Zimányi, Vera. *Az Oszmán Birodalom Európában*, Corvina, Budapest 1986.
 - » Herczegh, Géza. *Magyarország külpolitikája 896–1919*, Magyar Szemle Könyvek, 2019.
 - » Inaldžik, Halil. *Osmansko carstvo. Klasični period 1300–1600*, Srpska književna zadruga 1974.
 - » Isailović, Neven. „Living by the Border: South Slavic Marcher Lords in the Late Medieval Balkans (13th –15th centuries)“, *Banatica* 26, Muzeul Banatului montan, Reșița 2016, 105–117.
 - » Ivanov, Aleksandar D. „Vojvoda Miloš Belmužević u Šleskoj“, *Zbornik Matice srpske za istoriju* 94, Matica srpska, Novi Sad 2016, 19–27.
 - » *Istorija srpskog naroda* II. *Doba borbi za očuvanje i obnovu države (1371–1537)* (ur. J. Kalić), Srpska književna zadruga, Beograd 1982.
 - » Krstić, Aleksandar. „Smederevski kraj u drugoj polovini 15. i početkom 16. veka“, *Smederevski zbornik* 2, Muzej u Smederevu, Smederevo 2009, 45–72.
 - » Krstić, Aleksandar. „Novi podaci o vojvodi Milošu Belmuževiću i njegovoj porodici“, *Inicijal* 1, Centar za napredne srednjovekovne studije, Beograd 2013, 161–185.
 - » Krstić, Aleksandar. „Okolina Beograda u poznom srednjem veku (Od početka XV do prvih decenija XVI stoleća)“, *Srednji vek u srpskoj nauci, istoriji, književnosti i umetnosti* IX (gl. ur. Gordana Jovanović), Narodna biblioteka „Resavska škola“, Institut za srpski jezik SANU, Despotovac 2018, 197–222.
 - » Krstić, Aleksandar. „Posedi Jakšića u Slavoniji i Sremu“, *Istorijski časopis* 70, Istorijski institut, Beograd 2021, 177–213.
 - » Kubinyi, András. „Die Frage des bosnischen Königtums von Nikolaus Újlaky“, *Studia Slavica* 4, Hrvatski institut za povijest - Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod 1958, 373–384.
 - » Kubinyi, András. „Pitanje bosanskog kraljevstva Nikole Iločkog“, *Županijski zbornik* 4, 1973, 48–57.
 - » Kubinyi, András. „Mozgósítás és hadsereg ellátási problémák

- Mátyás alatt“, *Hadtörténelmi Közlemények* 103/1, Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest 1990, 66–73.
- » Kubinyi, András. „Magyarország déli határvárai a középkor végén“, *Castrum Bene* 2, 1992, 65–76.
 - » Lemajić, Nenad. *Srpska elita na prelomu epoha*, Istorijски arhiv „Srem“, Filozofski fakultet, Sremska Mitrovica – Istočno Sarajevo 2006.
 - » Lovrenović, Dubravko. *Na klizištu povijesti (sveta kruna ugarska i sveta kruna bosanska) 1387–1463*, Zagreb–Sarajevo 2006.
 - » Magina, Adrian. „Un nobil sârb in Banatul secolului al XV-lea: Miloš Belmužević“, *Analele Banatului*, seria nouă 18, Muzeul Banatului, Timișoara, 2010, 135–142.
 - » *Istorija Osmanskog carstva* (prir. Rober Mantran), Clio, Beograd 2002.
 - » Matuz, Josef. *Az Oszmán Birodalom története*, Akadémiai Kiadó, Budapest 1990.
 - » Miljković-Bojanić, Ema. *Smederevski sandžak 1476–1560. Zemlja-naselja-stanovništvo*, Istorijски institut - Službeni glasnik, Beograd 2004.
 - » Miljković, Ema – Krstić, Aleksandar. *Braničevo u XV veku. Istorijско-geografska studija*, Narodni muzej Požarevac, Požarevac 2007.
 - » Mitrović, Katarina. „Vuk Grgurević između Mehmeda II i Matije Korvina (1458–1465)“, *Braničevski glasnik* 2, Udruženje istoričara Braničeva i Timočke krajine, Požarevac 2003–2004, 19–33.
 - » Mitrović, Katarina. „Pet pisama despota Vuka Grgurevića“, *Braničevski glasnik* 3-4, Udruženje istoričara Braničeva i Timočke krajine, Požarevac 2006, 63–83.
 - » Mrgić-Radojčić, Jelena. *Donji kraji. Krajina srednjovekovne Bosne*, Filozofski fakultet u Beogradu, Filozofski fakultet u Banjaluci, istorijски institut Beograd, Beograd 2002.
 - » Obradovic, Nenad. „Vuk despota jajcai bánsága. Adalék a Mátyás-kor archontológiájához“, *Fons. Forráskutatás és történeti segédanyagok* 28/3, Szentpétery Imre Történettudományi Alapítvány, Budapest 2021, 467–473.
 - » Pálffy, Géza. „A török elleni védelmi rendszer szervezetének

- története a kezdetektől a 18. század elejéig”, *Történelmi Szemle* 38/2-3, Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete, Budapest 1996, 163–217.
- » Pálosfalvi, Tamás. *Nikápolytól Mohácsig 1396–1526*, Zrínyi Kiadó, Budapest 2005.
 - » Pálosfalvi, Tamás. *From Nikopolis to Mohács. A History of Ottoman-Hungarian Warfar, 1389–1526*, Brill, Leiden 2018.
 - » Pešikan-Ljuštanović, Ljiljana. *Zmaj despot Vuk–mit, istorija, pesma*, Matica srpska, Novi Sad 2002.
 - » Petrovics, István. „A temesi ispánság és a déli határvédelem a 15. században és a 16. század elején“, *Aktualitások a magyar középkorkutatásban*, Zbornik radova (eds. Marta Font, Tamás Fedeles, Gergely Kiss), Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet, Középkori és Koraújkori Történeti Tanszék, Pécs 2010, 257–275.
 - » Prlender, Ivica. „Sporazum u Tati 1426. godine i Žigmundovi obrambeni sustavi“, *Historijski zbornik* 44, Društvo za hrvatsku povijesnicu, Zagreb 1991, 23–41.
 - » Rázsó, Gyula. „Hunyadi Mátyás török politikája“, *Hadtörténelmi Közlemények* 22/2, Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest 1975, 305–348.
 - » Rokay, Péter. „Egy ismeretlen Janus Pannius-levél“, *Hungarológiai Intézet Tudományos Közleményei* 9, 1971, 5–16.
 - » Rokai, Péter. „Prilog poznavanju položaja Srba u Ugarskoj u XV veku“, *Zbornik Matice srpske za istoriju* 6, Matica srpska, Novi Sad 1972, 87–91.
 - » Rokai, Péter. „Kralj Žigmund i Ugarska prema Srbiji posle Kosovske bitke“, *Glas SANU* 378, Srpska Akademija Nauka i Umetnosti, Beograd 1996, 145–150.
 - » Rokai, Péter. „Guverner, banovi, kraljevi i herceg Bosne posle njenog pada 1463. godina“, *Pad srednjovekovnog Bosanskog Kraljevstva 1463. godine* (ur. Srđan Rudić, Dubravko Lovrenović, Pavle Dragičević), Istorijski institut Beograd – Filozofski fakultet u Sarajevu – Filozofski fakultet u Banjoj Luci, Beograd – Sarajevo – Banja Luka 2015, 259–271.
 - » Salihović, Davor. *An Interesting Episode: Nicolas of Ilok’s Kingship in Bosnia 1471–1477*. MA thesis, Central European

University, Budapest 2016.

- » Salihović, Davor. „For a Different Catastrophe: a Fruitful Frontier on the Southern Edges of the Kingdom of Hungary after 1463. An Initial Inquiry”, *Inicijal* 5, Centar za napredne srednjovekovne studije, Beograd 2017, 73–107. (Salihović, 2017 a).
- » Salihović, Davor. *Definition, Extent, and Administration of the Hungarian Frontier toward the Ottoman Empire in the Reign of King Matthias Corvinus, 1458–1490*, PhD Dissertation, University of Cambridge - Magdalene College, Cambridge 2020.
- » Salihović, Davor. „In confinibus Turcorum: The Men of Matthias Corvinus’s Regime in the Late Fifteenth-Century Hungarian-Ottoman Borderlands”, *Povijesni prilozi* 62, Hrvatski institut za povijest, Zagreb 2022, 107–156.
- » Szakály, Ferenc. „A török-magyar küzdelem szakaszai a mohácsi csata előtt (1365–1526)”, *Mohács. Tanulmányok a mohácsi csata 450. évfordulójára alkalmából*, Zbornik radova (ed. Lajos Ruzsás, Ferenc Szakály), Akadémiai Kiadó, Budapest 1986, 11–57.
- » Spremić, Momčilo. „Srpski despoti u Sremu“, *Srem kroz vekove. Slojevi kulture Fruške gore i Srema*, (ur. Miodrag Maticki), Vukova zadužbina, Institut za književnost i umetnost, Beograd – Beočin 2007, 45–73.
- » Spremić, Momčilo. „Porodica Jakšić u Banatu“, *Banat kroz vekove, slojevi kulture Banata*, (ur. Miodrag Maticki, Vidojko Jović), Vukova zadužbina, Beograd 2010, 33–63.
- » Tóth, Norbert C. – Horváth, Richárd – Neumann, Tibor – Pálosfalvi, Tamás. *Magyarország világi archontológiája 1458–1526. I. Főpapok és bárók*, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, Budapest 2017.
- » Vasić, Milan. „Martolosi u periodu uspona osmanske države“, *Godišnjak Društva istoričara Bosne i Hercegovine* 14, Društvo istoričara Bosne i Hercegovine, Sarajevo 1964, 11–65.
- » Vasić, Milan. *Martolosi u jugoslovenskim zemljama pod turskom vladavinom*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Istočno Sarajevo 2005.
- » Zirojević, Olga. „Smederevski sandžak-beg Ali-beg Mihaloglu“, *Turci u Podunavlju I*, Istorijski arhiv Pančevo, Pančevo 2008, 7–29.